

SOCIAL AND HUMAN SCIENTIFIC

Aslan, A., Cambaz, H. Z. ve Karasu, S. (2018). "Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Algı ve Görüşlerine Yönelik Bir Nitel Araştırma", Vol:1, Issue:3; pp:472-489

Anahtar Kelimeler: Algı, Göç, Mülteci, Nitel Araştırma, **Keywords:** Migration, Perception, Qualitative Research, Suriye, Refugee, Syria.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SURİYELİ MÜLTECİLERE YÖNELİK ALGI VE GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK BİR NİTEL ARAŞTIRMA

A Qualitative Research on Perception and Opinions of University Students toward Syrian Refugees

Ayşe ASLAN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Lisans Öğrencisi, ayse_aslan0715@hotmail.com

Hüseyin Zahid CAMBAZ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Lisans Öğrencisi, zahidcambaz@gmail.com

Seher KARASU

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Lisans Öğrencisi, seher.karasu@gmail.com

Makale Geliş Tarihi
23.07.2018

Revize Tarihi
04.10.2018

Yayınlanma Tarihi
30.10.2018

ÖZ

Geçmişten günümüze kadar insanlar savaş, kıtlık gibi sorunlardan dolayı yerleşim alanlarını değiştirmek zorunda kalmışlardır. Günümüz Türkiye'sinin güncel sorunlarından bir tanesi de Suriyeli vatandaşların Türkiye'ye göç etmesidir. Bu sebeplerden dolayı araştırmada Suriye'den Türkiye'ye göç eden Suriyeli vatandaşlara Türk halkının bakış açısını öğrenmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya gönüllü olarak 14 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla birlikte nitel araştırma veri toplama tekniklerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ulaşılan alt başlıklar iki tema altında toplanmıştır. İlki, tündengelim yöntemiyle tutumun bileşenlerinden yola çıkılarak ulaşılmış alt başlıklardır. İkinci temaya ise tümevarım yöntemiyle ulaşılmıştır ve bu tema "Mültecilerin varlığının doğurguları" olarak adlandırılmıştır. Tutum teması altında duygu, düşünce ve davranış alt başlıkları bulunurken mültecilerin varlığının doğurguları temasının altında ekonomi, kültürel-toplumsal ve çözüm önerisi alt başlıkları bulunmaktadır. Suriyeli vatandaşlarında bakış açılarını içeren çalışmaların yapılması verilebilecek öneriler arasında olacaktır.

ABSTRACT

From past to present; people have been forcing to change their settlements due to issues such as war and famine. One of the current problem of today's Turkey is the migration of Syrian citizens to Turkey. This study aimed to learn about the views of Turkish people' about Syrian refugees. 14 university students voluntarily participated in the research for this purpose. Researchers used interview technique, which is one of the data collection methods of qualitative research, with semi-structured interview form to collect data. Content analysis and descriptive analysis methods were used for analysis of the data. The subtitles reached as a result of the analysis are gathered under two thematic titles. First one consists of subtitles that are found out based on the components of the attitude using the deductive approach. Another theme called "Results of the presence of refugees" found by using induction method. Attitude theme consists of three subtitles, these are; thinking, behavior and emotional. Subtitles of the results of the presence of refugee's theme are; economy, cultural- social and solution proposal. Further studies should be conducted about the views of Syrian refugees.

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca göçler sürekli bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır ve dünya toplumlarının sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapıları değiştiğçe, bir anlamda da insanlık var oldukça karşımıza çıkmaya devam edecektir. Dünya nüfusu, toplumların sosyal, kültürel ekonomik ve siyasal yapıları göçler tarafından şekillendirilmiştir ve halen şekillendirilmektedir. İnsanlar tarih boyunca doğa koşulları, baskılar, ekonomik sebepler ve güvenli ortamlarda yaşamak gibi nedenlerle yaşamlarını daha iyi şartlarda sürdürebilmek için sürekli göç etmişlerdir. Bununla birlikte, sınırları aşan insan

hareketleri tarihin en eski zamanlarından beri var olsa da son zamanlarda yaşanan hareketlerin boyut, kapsam ve niteliğinde önemli değişiklikler olduğu gözlenmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 5).

Birleşmiş Milletler'in 2017 yılı sonunda yayınladığı Birleşmiş Milletler Küresel Göç Raporu (2017) verilerine göre uluslararası göçmen sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bu rapora göre uluslararası göçmen sayısı dünya genelinde 2000 yılında 173 milyon, 2010 yılında 220 milyon iken son verilere göre 258 milyona ulaşmıştır. Asya'da yaklaşık 80, Avrupa'da ise yaklaşık 78 milyon olmak üzere uluslararası göçmenlerin %60'ından fazlası bu iki kıtada yer almaktadır. Yine bu raporda bahsedilen 2016 verilerine göre, Türkiye 3,1 milyon ile dünya genelinde en çok sığınmacı ve mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir. Türkiye'yi 2,9 milyonla Ürdün, 2,2 milyon ile Filistin, 1,6 milyon ile Lübnan ve 1,4 milyon ile Pakistan takip etmektedir.

Bu vesileyle içinde yaşadığımız döneme, "göç çağı" dememiz mümkündür (Ünal, 2014). Dünya nüfusunun da sürekli artmasıyla birlikte çok uzun bir süredir, uluslararası göç küresel nüfuz alanıyla dünyayı derinden etkileyen önemli gelişmelerin ortasında yer almaktadır. (Benhabib, 2006, s.16). Son yıllarda özellikle görece gelişmiş olan Batılı ülkelerin sürekli gündeminde olan küresel göç hareketleri etnik ve kültürel farklılıkları ön plana çıkarmakta ve ülkelerin sosyal, ekonomik ve siyasi dinamiklerini etkilemektedir (Somersan, 2004, s. 152).

Bu noktada en çok sığınmacı ve mülteciye ev sahipliği yapan ülke sıfatıyla Türkiye'nin rolünün anlaşılması gerekmektedir. Göç veren ülkeler ve göç alan ülkeler bağlamında Türkiye, tarihsel olarak 1960'lı yıllarda Avrupa ülkelerine ucuz iş gücü sağlayan "göç veren" ülke konumundaydı (İçduygu, 2006, s.70). Son dönemlerde savaşlar ve komşu ülkelerdeki iç çatışmalar nedeniyle Türkiye'ye çok fazla insanın göç ettiği bilinmektedir. Örneğin 1990'lı yıllarda gerçekleşen Körfez Savaşı nedeniyle pek çok kişinin Türkiye'ye sığındığı bilinmektedir (Topkaya ve Akdağ, 2016). Yine 2010 yılında Arap ülkelerinde başlayan protesto hareketlerinin sonucu olarak iç çatışmalar yaşanmış ve bu çatışmalar bazı ülkelerde iç savaşa dönüşmüştür. Arap baharını yaşayan ülkeler arasında Cezayir, Ürdün, Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Suriye gibi ülkeler bulunmaktadır. Özellikle sınır komşumuz olarak Suriye'de gerçekleşen bu olaylar neticesinde dini, etnik ve siyasi farklılıklar çerçevesinde gelişen çatışmalar iç savaşa dönüşmüştür. Bu savaşa dışarıdan birçok ülkenin müdahale ettiği bilinmektedir. Bu iç savaş neticesinde gerçekleşen en önemli olaylardan birisi de Suriyeli vatandaşların çevre ülkelere ve daha sonra Avrupa ülkelerine yasal ya da yasadışı yollar aracılığıyla iltica etmeleridir. Bu bağlamda, birçok ülkede Suriyeli mülteci sorunu bulunmaktadır. Ancak bazı ülkelerde bu sorunla daha sık karşılaşmaktadır. Suriyeli mültecilerden en çok etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Coğrafi konumu ve mültecilere yönelik uygulanan yardım, açık kapı gibi politikalar dolayısı ile Türkiye, oldukça fazla mültecinin ikamet ettiği ve mülteci sorunuyla birebir yüzleşen bir ülkedir. (Göker ve Keskin, 2015). Geçmişte "göç veren" ülke geleneksel tanımının aksine Türkiye, son yıllarda gerçekleşen bu göç hareketleri nedeniyle "göç alan" ülke konumuna gelmiştir (İçduygu, 2006, s.70). Türkiye'ye son yaşanan bu olaylarla birlikte gelen Suriyeli mülteciler, buldukları şehirlerde dışlanma, ayrımcılık, ırkçılık, kayıt dışı çalışma ve yoksulluk gibi çeşitli problemlerle karşılaşabilmektedirler. Toplumun Suriyeli mültecilerle ilgili algıları hem çeşitli çalışma alanları açısından hem de sosyal dışlanma ve ayrımcılık gibi olumsuz mekanizmaların işleyişinin anlaşılması açısından önem kazanmaktadır (Ünal, 2014).

Tabi ki karşılaşılan problemlerden önce insan zihninde genelde olumsuz çağrışım yapan göç ile ilgili kavramların doğru anlaşılması önemlidir (Göker ve Keskin, 2015). Demir ve Erdal (2012)'e göre iltica kavramı, bir mülteci ya da sığınmacının bir başka ülkeye yasal ya da yasal olmayan yollarla girmesine denmektedir. Göçmen kavramı, bulunduğu ülkeyi genellikle ekonomik gerçeklerle kendi arzusu ile terk edip yasal yollardan başka ülkelere giriş yapan kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Mülteci kavramı, güvenlik tehditleri nedeniyle zulme uğramaktan ya da ölmekten korkarak başka bir ülkeye iltica edip kendi ülkesine dönmek istemeyen kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Sığınmacı kavramı, mülteci olup olmadığı konusunda henüz bir karara varılmamış kimselere denmektedir.

Göç kavramının içeriği anlaşıldıktan sonra önemli olan bir diğer kısım bu kavramla ilgili dile getirilen düşüncelerdir. Yani bu kavramın beraberinde getirdiği algılar bize göç kavramını sözlük anlamının dışına çıkararak daha realist bakmamıza olguyu daha net anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, GMF (2013) tarafından Türkiye'nin de dahil olduğu birçok ülkede gerçekleştirilen "Transatlantik Eğilimler Araştırması", göçmenlere yönelik algılarla ilgili önemli veriler göstermektedir.

Bu bulgulara göre Türkiye'deki katılımcıların %54'ü göçü sorun olarak, %18'i ise göçü fırsat olarak değerlendirmiştir. Avrupa'da göçü sorun olarak değerlendirenlerin sayısı %44 ve fırsat olarak değerlendirenlerin sayısı %41, Amerika'da ise sırasıyla %47 ve %46'dır. Avrupa ve ABD ile karşılaştırıldığında Türkiye'de göçün daha çok sorun ve daha az fırsat olarak görüldüğü söylenebilir. Bununla beraber Türkiye'deki katılımcıların %60'ı yasal göçten endişe duyduğunu söylemekle beraber, yasadışı göçten endişe duyduğunu söyleyenlerin oranı %69'tur. Türkiye'deki katılımcılar %70 oranında göçmenlerin, ülkede doğanların işlerini elinden aldığı düşünüldüğünü belirtmiştir. Yine Türkiye'deki katılımcılar %55 oranında göçmenlerin ulusal kültür için tehdit oluşturduğunu söylemektedir. Mültecilere yönelik oluşan bu düşünceler göç alan Avrupa ülkeleri ve ABD ile karşılaştırıldığında en yüksek düzeydedir. Son olarak, Türkiye'deki katılımcıların %61'i göçmenlerin kültürü zenginleştirmedigine inandığını belirtmişken %33' ü zenginleştirdiğine inandığını belirtmiştir. Amerika'da ise katılımcıların %69'u ve Avrupa'daki katılımcıların da %60'ı göçmenlerin kültürü zenginleştirdiğine inandıklarını belirtmişlerdir (Akt. Ünal, 2014)

Alanda, ilgili çalışmamıza benzer bir nitel çalışma örneği olarak Topkaya ve Akdağ'ın (2016) çalışması gösterilebilir. İlgili çalışma olgubilim tekniği ile ele alınmıştır. Bu çalışma da temel amaç, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mülteciler hakkındaki fikirlerinin belirlenmesi şeklindedir. Bu çerçevede örneklem, Sosyal Bilgiler programında eğitimini devam ettiren 18 katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışma Kilis 7 Aralık Üniversitesinde yürütülmüştür. İlgili çalışma mülteci konulu olduğundan dolayı ele alınan olguya uygun olarak katılımcılar Kilis gibi mültecilerin yoğunlukta olduğu bir bölgeden seçilmiştir (Topkaya ve Akdağ, 2016). Topkaya ve Akdağ'ın (2016) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında okuyan öğrencilerle yürüttüğü çalışmadaki bulgular şu şekildedir:

"Suriyeli sığınmacıların gelmesiyle birlikte yaşanan olumlu durumlar nelerdir?" sorusuna katılımcıların %55'i "Ülkenin kıymetini daha iyi anlama", %27,7'si "Empati becerisini daha iyi kurabilme" ve %16,6'sı "Farklı bir kültürü tanıma", Suriyeli sığınmacıların gelmesiyle birlikte yaşanan olumsuz durumlar nelerdir?" sorusuna katılımcıların %44,6'sı "Ev kiralalarının artması", %27,7'si "Konut sıkıntısının artması" olarak cevap vermiştir. Bu oranları "Giyim ve tüketim ürünleri fiyatlarının artması" ve "Alt yapı sıkıntılarının artması", "Suriyeli sığınmacılardan duyulan rahatsızlıklar nelerdir?" sorusuna katılımcıların %38,8'i "Aşırı nüfusa sahip olmaları", %22,3'ü "Çevreyi kirletmeleri", %22,3'ü "Dilencilik yapmaları" olarak cevap vermiştir. Bu oranları "Trafiki aksatmaları" ve "Kent dokusunu bozmaları" konuları takip etmiştir. Ve son olarak, aynı mahalle ya da apartmanda yaşamayıp isteyip istemeyecekleri ile ilgili soruya ise katılımcıların %55'i yaşamayı istemediklerini, %45'i bir sakınca görmediklerini belirtmiştir.

Bu bulgular bağlamında bakıldığında Türkiye'de yaşayan bireylerin yabancı grupları algılama biçiminde ve yabancı gruplara yönelik görüşlerinde olumsuzluğa dayalı bir problem olabileceği sorusu akla gelmektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye olan ilticaları, olayın kitleselliği açısından ve dinamikleri bakımından Türkiye vatandaşları için bir ilk olarak değerlendirilebilir. Karşılaşılan bu deneyimde, kişilerin yabancılara karşı olan bakışlarında problemler ortaya çıkabilmektedir. Türkiye vatandaşlarının mültecilere karşı olan bakışları bir arada yaşamalarını hem kolaylaştırabilir hem zorlaştırabilir (Ünal, 2014). Bu iki millet arasında oluşabilecek problemlerin engellenmesi açısından kültürel ve yaşamsal farklılıkların çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Toplumsal problemlere neden olabilecek ön yargılar ve olumsuz tutumların tespit edilerek politikalar geliştirilmesi gerekmektedir (Topkapı ve Akdağ, 2016).

Sonuç olarak mülteci bağlamında oluşan algılar önem taşımaktadır. Suriyeli mültecilerle ilgili alanda pek çok çalışma yapıldığı görülse de (Çetin ve Uzman, 2012; Ünal, 2014; Tunç, 2015; Göker ve Keskin, 2015; Zan ve Di Martino, 2007; Benhabib, 2006; İçduygu, 2006; Boyraz, 2015; Castles ve Miller, 2008; Çarmıklı, 2015; BM, 2017; Çömez Polat ve Kaya, 2017) Suriyeli mültecilere yönelik algı ve görüşlerin incelendiği çalışmalar yeterli bulunmamaktadır. Ayrıca Suriye'de yaşanan olayların hala güncel olması ve Suriyeli vatandaşların Türkiye'deki sayılarının gittikçe artması açısından çalışmanın yapılması önem arz etmektedir. Bu anlamda ilgili nitel araştırmanın literatüre katkı yapacağı düşünülmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN AMAÇLARI

Araştırmanın temel amacı mültecilerin üniversite öğrencileri tarafından nasıl algılandığını öğrenerek, mültecilere yönelik genç kesimin bakış açısını öğrenebilmektir. Katılımcıların mültecilerle doğrudan

etkileşimde bulunup, bulunmamaları görüşlerini etkileyebileceği varsayımımız, Güneydoğu'da yaşayan ve mülteciler ile doğrudan etkileşime giren Türkiye halkının görüşlerini aydınlatılabilmek ve onları da anlayabilmek sebebiyle önemlidir. İlgili çalışma ile beraber mültecilerle beraber yaşayan halkın tavrının anlaşılması, doğması muhtemel sorunların ya da değişikliklerin farkına daha erken varılmasını sağlayacaktır. Ayrıca bu alandaki nitel araştırma sayısının yetersiz olduğu görülmüştür. Araştırma soruları şu şekildedir:

- Türkiye'de yaşayan mültecilerle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki içinde olan üniversite öğrencilerinin bu insanlara yönelik algı ve görüşleri nasıldır?
- Mültecilerden doğrudan etkilenmiş grubun dolaylı yoldan etkilenen gruba kıyasla bakış açılarının boyutları ve yönü farklılık göstermekte midir?

3. YÖNTEM

3.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemi Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nin edebiyat, psikoloji, sosyoloji, siyasal bilimler bölümlerinde okuyan Suriyeli mültecilerle doğrudan ya da dolaylı yoldan etkileşime geçmiş 18 ile 23 yaş aralığında 6'sı kadın 8'i erkek olmak üzere toplam 14 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma veri doyumuna ulaşana kadar yürütülmüştür. Verilerin kendini tekrar etmeye başlaması ve araştırmanın analizinin derinliğinin korunabilmesi sebebiyle araştırmacılar katılımcı sayısını 14 de yeterli bulmuştur. Katılımcılar nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan ve imkanlarımız ölçüsünde olduğundan dolayı amaçlı örnekleme yöntemlerinden; kolay ulaşılabilir durum örnekleme seçilmiştir. Veri çeşitliliğini sağlamak amacıyla ölçüt ve maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemlerinden de yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 135). Maksimum çeşitlilik fakülte de ulaşılabilen, her sınıftan ve her bölümden katılımcı ile sağlanmıştır. Ölçüt; Suriyeliler ile etkileşime geçmiş üniversite öğrencileri olarak belirlenmiştir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Veriler demografik bilgi formu ve nitel araştırma veri toplama tekniklerinden görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmacılar tarafından açık uçlu sorular içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formundaki soruların geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması açısından pilot çalışma önem arz etmektedir. Araştırmaya başlamadan önce soruların ve kavramların net anlaşılabilirliğini ölçmek için Suriyeliler ile etkileşime geçmiş iki üniversite öğrencisi ile pilot çalışma yapılmıştır. "Ne hissediyorsunuz?" ve "Ne düşünüyorsunuz?" tarzında sorulardan iki öğrencinin anladığıyla araştırmacıların sormak istediği anlam arasında uyum sağlayan sorular ele alınmıştır. Anlam uyumsuzluğu olan katılımcıların da yardımı ile sorular netliğe kavuşturulmuştur. Bu pilot çalışmalar sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme formu gözden geçirilerek Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nden çalışma için etik onay alınmıştır. Ardından görüşmelere başlanıp veriler doyum noktasına ulaşana kadar pilot çalışmanın dışında 14 katılımcı ile görüşmeler sürdürülmüştür. İlgili çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu, problemi ortaya net koyabilmek için temel sorular olan ne, nasıl, kim gibi zarflar kullanılarak hazırlanmıştır temel sorular olması ve devamında ki soruların görüşmelere göre şekilleneceği düşüncesi ile literatürden yararlanılmamıştır, sorular çalışmanın akışına göre şekillenmiştir. Görüşme formundaki sorular, nitel araştırmanın tümünden gelim bakış açısıyla görüşleri belirlemek amacıyla tutumun alt başlıklarını içeren duygu, düşünce, davranış bileşenleri çerçevesinde oluşturulmuştur. Tutumlar bir bireyin belirli bir kişiyi, grubu, kurumu veya düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen hazır oluş halidir. Tutumlar, tutum objesine yönelik inançlar, duygusal tepkiler ve davranışlardan oluşur (Zan & Martino, 2007) ve bireyin tutum objesi hakkında ne düşüneceğini ne hissedeceğini ve nasıl davranacağını belirler (Leder, 1992). Bu düşünce, duygu ve davranış boyutları çerçevesinde sorular oluşturulmuştur. Bu sorular Ek B'de gösterilmiştir. Bazı görüşme soruları şu şekildedir (Bkz. Ek B).

- 1) Düşünce: Mülteciler hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 2) Duygu: Mülteciler hakkında ne hissediyorsunuz?
- 3) Mülteci deyince aklınıza gelen ilk 5 kelime nedir?

Bunlara ek olarak görüşmeler esnasındaki akışa göre katılımcı odaklı yeni sorularda sorulmuştur. Ayrıca katılımcılardan izin alınarak görüşmelerin telefon aracılığı ile ses kayıtları alınmıştır. Daha

sonra araştırmacılar tarafından ses kayıtları bilgisayar ortamında yazıya dökülmüştür. Ek olarak çalışmanın zamanına değinilecek olunursa, görüşmeler 3 hafta boyunca sürmüştür. Çalışma 2017/2018 Mart ayı ile başlayıp 2017/2018 Nisan ayı itibarı ile sonlandırılmıştır.

3.3. Uygulama

Pilotu yapılmış görüşme formu, görüşmelerden elde edilen geri bildirimler aracılığıyla tutarlılığı sağlandıktan sonra örnekleme uygun olan katılımcılar, sosyal medya ve kişisel bağlantı aracılığı ile belirlenip görüşmelere hazırlık yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların bizzat kendilerinin belirlediği saatlerde, araştırmacılar tarafından önceden oturma düzeni klinik görüşmelerde uygun görülen doksan derecelik açı olacak şekilde hazırlanan uygun sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. İlgili bağlam, katılımcının dikkatinin dağılmaması için sessiz ve uygun büyüklükte olan samimi bir ortam olarak seçilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu dahilinde çalışmanın içeriği, diledikleri vakit çalışmadan ayrılacakları, kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı ve verilerin sadece yayın amaçlı kullanılacağına dair bilgiler verilmiştir (Bkz. Ek C). Akabinde çalışmanın 40-45 dakika süreceği açıklanmıştır. Devamında ses kaydı ve görüşmeye katılacak 3 araştırmacı için izin alınmıştır. Ayrıca katılımcılar K1, K2 gibi kodlarla isimlendirilmiştir. Bu bilgilendirmelerden sonra demografik bilgi formunu doldurmaları istenmiştir.

Görüşmeye ilk olarak kolay sorudan başlanarak katılımcının tedirginliği azaltılmaya çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorularla birlikte görüşmenin akışı içerisinde ek sorularda sorulmuştur. Görüşme esnasında ses kaydı ile beraber notlar alınarak ve katılımcının görüşleri ara ara teyit ettirilerek güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmeler sonunda ses kayıtları bilgisayar ortamında yazılı metinlere dönüştürülmüştür.

3.4. Analiz

Araştırmada Suriyeli mültecilerle doğrudan veya dolaylı olarak etkileşime geçmiş üniversite öğrencilerinin mültecilere yönelik görüşlerini analiz etmek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların görüşlerini yansıtmak, elde edilen kodların sıklığına bakmak amacı ile de betimsel analiz kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 256-259). Bununla beraber tutum temasının alt başlıklarından elde edilen veriler tümdengelim yöntemiyle elde edilirken, "Mültecilerin varlığının doğurguları" teması tüme varım yöntemiyle elde edilmiştir. Güvenilirlik ve geçerlilik için analizler üç ayrı araştırmacı tarafından tekrar gözden geçirilmiştir. Araştırmacılar ham veriye birbirlerinden bağımsız bir şekilde kodlamalar yapmıştır ve sonrasında elde etmiş oldukları kodları karşılaştırmıştır. Tutarlılık gösteren kodlar üzerinde çalışılmaya devam edilmiştir. Görüşmeler esnasında soru soran ilk araştırmacı, katılımcının vücut dili ile vermiş olduğu cevap arasındaki uyumu göz önünde tutarak analiz yapmıştır. İkinci araştırmacı analiz yaparken, örneklemin özelliklerini göz önünde bulundurmıştır. Üçüncü araştırmacı ise literatür ve araştırma sorusu ile ham verinin uyumluluğunu esas alarak analiz de bulunmuştur. Üç ayrı araştırmacının analizi sonucunda ulaşılan ortak analiz ortaya konulmuştur. Buna ek olarak da iki katılımcıdan analizler için geri bildirim alınarak katılımcılara anlatmak istedikleri teyit ettirilmiştir. Ayrıca makale metni içerisine alıntı yapımında katılımcıların farklı görüşleri "A", "B" şeklinde numaralandırılmıştır. Örneğin ilgili başlık içerisinde üçüncü katılımcının birinci görüşü "K3-A", ikinci görüşü "K3-B" olarak kodlanmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 1. "Mülteci Denilince Aklınıza Gelen 5 Kelime Nedir?" Sorusuna Verilen Cevapların Sıklığı

Mülteci denilince aklı gelen kelimeler/Sıklık
Yoksulluk/7
Savaş/5
Suriyeli/5
Çocuk/4
Irak/3
Siyaset-ideoloji/3

Not: Akdeniz, zorunluluk, güç, ülke sınırları, yardım, suç, kültürel çatışma, ağlamak, sosyal uyumsuzluk, kadın, yurtdışı, umut, belirsizlik, eziklik, mutsuz, yorgun, refah, arzu, hastalıklı, güvensizlik, kapitalizm kelimeleri de bir kere kullanılmıştır.

Katılımcılara “Mülteci denilince aklınıza gelen ilk beş kelimeyi söyler misiniz?” sorusu sorulmuş ve 14 katılımcıdan 48 kelimeye ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların hepsi beş kelime beyan etmemişlerdir. Üç ya da dört kelime söyleyen katılımcılar da olmuştur. Yoksulluk, savaş, Suriyeli ve çocuk kelimeleri en çok tekrar edenler arasında olmuştur. Ardından mülteci deyince aklınıza ne geliyor sorusu çerçevesinde ortaya ortak bir tanım çıkmıştır. Tanım şu şekildedir:

- “Savaştan veya herhangi bir sebepten dolayı ülkesinde yaşama hakkı elinden alınmış ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için güvenilir başka ülkeye geçici olarak yasal olan ya da olmayan yollarla göç eden mağdur insanlar.”

Yapılan analizler sonucunda ulaşılan alt başlıklar iki tema altında toplanmıştır. İlki, tündengelim yöntemiyle tutumun bileşenlerinden yola çıkılarak ulaşılmış alt başlıklardır. İkinci temaya ise tümevarım yöntemiyle ulaşılmıştır ve bu tema “Mültecilerin varlığının doğurguları” olarak adlandırılmıştır. Tutum teması altında duygu, düşünce ve davranış alt başlıkları bulunurken mültecilerin varlığının doğurguları temasının altında ekonomi, kültürel-toplumsal ve çözüm önerisi alt başlıkları bulunmaktadır.

4.1. Tutum Temasından Elde Edilen Alt Başlıklar

Tablo 2. Tutum Alt Başlıklarından Elde Edilen Alt Başlıklar

Duygu /Sıklık	Düşünce/Sıklık	Davranış/Sıklık
Umut/10	Çocuklara karşı olumlu beyan/14	Çocuklara iltimas gösterme/14
Üzüntü/9	Savaştan dolayı yardıma muhtaçlık/13	Kötü bir davranışta bulunmama/12
Acıma/8	Dil bilmemekten dolayı anlaşamama/12	Yardım etme/9
Öfke/4	Sayıcı fazla çocuğa tepki/10	Hoşgörülü davranma/9
Merhamet/3	Doğrudan etkileşimde düşünce farklılığı/10	Az etkileşimde bulunmak/7
Nötr/3	Yerli ve Suriyeli arasındaki eşitsizlik/9	Erkeklere mesafeli davranma/7
	Güvenlik tehdidi/8	
	Düşüncelerde eğitimin rolü/8	
	Suç oranlarının artması/7	
	Medyanın etkisi/7	
	Ülkelerine dönme-dönmemesi/5-6	
	Savaşabilecek erkek gruba tepki/6	
	Yaşam yeri seçiminde kutuplaşma/5	
	Hak iddia etme endişesi/3	

4.1.1. Düşünce

Araştırmanın temel ögesi olan, asıl keşfedilmek istenen başlıklardan biri de düşüncedir. Nitekim katılımcıların düşüncelerinden yola çıkarak mültecilerin nasıl algılandığı üzerinde durulacaktır. Ek olarak doğrudan etkileşime geçmiş olan katılımcıların düşünceleri çalışmanın amacına en doğru şekilde destek olacaktır. Ve görüşmelerden yola çıkarak özellikle doğrudan etkileşimde olan Hataylı ve Gaziantepli katılımcıların düşüncelerinin daha ayrıntılı ve çok yönlü olduğu görülmektedir. Suriyeli mültecilerle doğrudan etkileşime geçmiş olan katılımcıların düşünceleri görece daha negatif ve yoğundur (Bkz. K4-A, K12-A, K12-B, K3). Doğrudan etkileşimde bulunmamış katılımcılara bakıldığında ise düşüncelerin görece daha ılımlı olduğu görülmektedir (Bkz. K2A, K5, K10). Bu noktada doğrudan etkileşimde bulunmuş katılımcıların mültecilerle ilgili daha olumsuz tecrübeler yaşamalarından dolayı görüşlerinin daha negatif olduğundan bahsedebiliriz. Bazı katılımcılara eğitimlerinin görüşlerinde ne ölçüde etkili olduğu sorulduğunda, doğrudan etkileşime geçmemiş bir katılımcı görüşlerinde eğitiminin rolünün olduğunu düşündüğünü belirtmiştir (Bkz. K2-B). Doğrudan etkileşime geçmiş bir katılımcı ise aldığı eğitim nedeniyle kendi düşüncelerini sürekli sorguladığını ifade etmiştir. Ancak yine de kişisel yaşantılarının mültecilere yönelik düşüncelerinde daha baskın olduğunu söylemiştir. Ardından kendi düşüncelerini diğer insanların görüşleriyle kıyaslayıp kıyaslamadığı sorusu üzerine ise diğer insanlar pek maruz kalmadıkları için olayın farkında değildir diye eklemiştir (K4-B). Enteresan bir detay olarak doğrudan etkileşime geçmemiş bir katılımcıya, doğrudan etkileşime geçmiş bir katılımcının görüşlerinin nasıl olabileceği sorulmuştur. Doğrudan etkileşime geçmiş katılımcıların

görüşlerinin aksine, kültürlerinin yakınlığından dolayı daha ılımlı baktıklarını düşündüğünü belirtmiştir (Bkz. K14).

Mültecilerin nasıl algılandığı ile ilgili olarak düşünce başlığı altında öne çıkan diğer konulara değinecek olunursa, bütün katılımcılar çocuklara karşı bir zaafı olduğunu bildirmiştir. Yine en çok ön plana çıkan görüşler arasında mültecilerin her şeye rağmen yardıma muhtaç insanlar olduğu düşüncesi bulunmaktadır. Algılayış biçiminde problemliler olarak algılanan konular arasında dil farklılığından dolayı anlaşamama, fazla çocuğa tepki, Türk vatandaşları ve Suriyeliler arasındaki olası eşitsizlik, güvenlik tehdidi, suç oranlarının artması, savaşabilecek erkek gruba tepki ve ileride hak iddia edebilecekleri düşüncesi bulunmaktadır. Bunların dışında katılımcıların yarısı görüşlerinde medyanın etkisi olabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Mültecilerin yurtlarına dönüp dönmeyecekleri konusyla ilgili olarak ise katılımcıların altı tanesi dönmeyeceklerini düşündüğünü, beş tanesi ise döneceklerini düşündüğünü bildirmiştir. Diğer katılımcılar bu konuda bir fikir beyan etmemiştir. Bir başka konu olarak katılımcılar Suriyeli mültecilerin yaşam yeri seçimlerinde kutuplaşma olduğunu belirtmiştir. Belirli mahalleleri seçerek diğer mahallelere yerleşmediklerini belirtmişlerdir. Bunun da çeşitli problemlere neden olabileceği düşüncesi ön plana çıkmıştır.

- *Yaşananlar tam olarak yansıtılmıyor yani insanlar doğrudan etkileşime girmeden anlayamıyorlar. Dışardan da o kadar belli olmuyor Hatay'ın durumu, ben memleketim olduğu için Hatay üzerinden konuşuyorum. Oradaki nüfus sorunu çok fazla, yollar her taraf çok kalabalık. İnsanlar bir süre sonra ben ev vermek istemiyorum, buraya iş yeri açmasını istemiyorum, komşu olmasını istemiyorum... Bu tarz sorunlar da çıkıyor. Kültür çatışması dediğimiz olay. Yani o da çok fazla sorun çıkarıyor (K4-A). (Doğrudan etkileşime geçmiş katılımcı, Hatay.)*
- *Ya mesela ben onların birbirine çok da bağımlı olmadıklarını gözlemledim. Bizim Türkler her ne kadar çatışma sürtüşme olsa da dışarıya çıktığında tutunan bir millet ama onlarda bu durum tamamen böyle değil, birbirlerine öyle çok da tutunmuyorlar dışarıda hepsi ayrı ayrı bağımsız (K12-A). (Doğrudan etkileşime geçmiş katılımcı, Gaziantep.)*
- *Erkek mültecileri gördüğümde olumsuz hislerim baskın oluyor nedense çünkü gerçekten çok dikkatli ve rahatsız edici şekilde bakıyorlar. Özellikle saçları açık kısa kollu giyinmiş kısa etek giymiş birine çok çirkin bakıyorlar. Bu beni çok rahatsız ediyor bakışları, o yüzden erkek mültecilere karşı hiç olumlu duygularım yok. Onun dışında çocuklar mültecilerin içinde en olumlu duygularımın olduğu grup. Onların saflığı ve masumluluğu beni cezbediyor, kadınlara gelince onlar hakkında çok bir şey düşünmüyorum (K12-B). (Doğrudan etkileşime geçmiş katılımcı, Gaziantep.)*
- *Bunlar zevkine düşkün insanlar genel anlamda. Genelde gezmeyi çok seven insanlar bunlar. Çalışmayı seven kişiler değil. Genel zevkine çok düşkün insanlar mesela yurttan nargile keyfi yapan insanlar vardı odasında. Yani en basit örneği bu. Bunlar zevkine düşkün insanlar. Çalışmayı sevmiyorlar. Bundan dolayı yardımlar yetersiz kalıyor olabilir. Benim kuzenim telefoncuda çalışıyordu bir ayda dört tane telefon değiştirmiş gelen Suriyelinin biri. Para yetmiyor olabilir yani (K3). (Doğrudan etkileşime geçmiş katılımcı, Hatay.)*
- *Kesinlikle savaş mağduriyetinden dolayı buraya geldiklerini düşünüyorum ve yardım edilmesi gerektiğini düşünüyorum (K2-A). (Doğrudan etkileşime geçmemiş katılımcı, Ankaralı.)*
- *Mültecileri kültürel normların ve siyasi ideolojilerin tartışması arasında kalan ihtiyaç sahibi insanlar olarak görüyorum. Ben mülteciyi bireysel değil de ideolojinin kurbanı bir insan olarak görüyorum. Savaşan insanlar için de öyle, ülkesini savunan insanlar içinde öyle görüyorum, onlarda bir ideolojinin kurbanı çünkü savaş durumunda birçok insan ne için savaştıklarını bilmiyorlar. Orada aslında ideolojik güçler çatışıyor. Savaşan insanlar o güçlerin ekmeğine yağ sürüyor, ideoloji insanları kişide bir fantezi oluşturarak yanına çeker, bu fantezi doğrultusunda kişiler o ideolojinin kölesi olur. Milliyetçiliği de bir fantezi olarak görüyorum, devletin ideolojisini halkına empoze etmek için yaptığı aracı olarak görüyorum aşırı milliyetçiliği. Milliyetçiliği de şöyle açmak istiyorum, doğduğun ülkeye herhangi bir faydan oluyorsa sen milliyetçisindir,*

“Tanrı Türkü korusun” falan değil kastettiğim (K5). (Doğrudan etkileşime geçmemiş katılımcı, Sinop.)

- *Mülteciler hakkında çok fazla şey düşünmemiz lazım ama düşünmüyoruz. Hiçbir zaman bizim başımıza gelmeyecek diye düşünüyoruz. Bu olay bu tamamıyla peri masalı aslında, sonuç olarak Ortadoğu hemen yanımızda, hatta biziz Ortadoğu o ayrı bir konu. Mülteciler dediğim gibi hani insan bazen bir kaza geçirir sakat felç kalır ve der ki keşke ölseydim, ha mülteciler de bir nevi öyle aslında keşke ölseydik diyor ya da keşke kaçmasaydık ya da keşke üç beş yıl önce yaptığımız hataya tekrar düşmeyip ona göre davransaydık diyordur aslında. Mülteciler garip bir topluluk yani mülteciler bu kadar yadırganmamalı ve bu kadar toplum dışına itilmemeli, o dediğim kamplar biraz daha toplumun içine yapılmalı ki toplumla kaynaşması lazım insan yani sosyal bir varlık (K10). (Doğrudan etkileşime geçmemiş katılımcı, Diyarbakır.)*
- *Belki kırsal kesimde daha fazladır, bilemiyorum ama genel olarak önyargının yüksek olduğunu düşünüyorum, daha fazla önyargıya yatkın hale geliyoruz, kültürel açıdan böyle etkiliyor bizi. “Araştırmacı: -Senin böyle düşünmede eğitiminin rolü var mı?” Kesinlikle var. “Araştırmacı: -Ne açıdan var olabilir?” Şöyle insanların bulunduğu koşulları göz ardı etmemeyi öğreniyorsun. Hani empati yapabiliyorsun, bunlar gerçekten geniş bir düşünce şeyi isteyen şeyler... Hani belki okumayan biri için ekonomik zorluk zaten vardır, hani Suriyeliler için de bunu bir problem olarak görmez ya da ardındaki koşulları önemsemeyebilir (K2-B).*
- *Eğitimimin onlara yönelik düşüncelerimdeki etkisi aslında tam tersi. Sürekli önyargılı mı davranıyorum diye kendimi sorguluyorum acaba çok mu katıyım sertim. Sonuçta insanlar bir şekilde çok zor durumda kalmışlar orada. Bence eğitimim buna yönelik, daha çok kişisel fikirlerim biraz daha katı. “Araştırmacı: Peki buraya geldiğinde diğer insanların görüşleriyle kendini hiç kıyasladın mı?” O kadar maruz kalmadıkları için çok da farkında değiller yani bence olayın. Yani ne bileyim, bir Reyhanlı’da bomba düşüyor burada o kadar kimsenin haberi olmuyor. Orada benim akrabalarım zor durumda kalıyor, ailemdir yakınlarımdır vs. Ankara’da pek kimsenin haberi olmuyordur bunlardan, anca üst taraftan ilgileniyordur belki. Ama normal halktan birisine Reyhanlı neresidir diye sorsak pek bileceğini sanmıyorum. “Araştırmacı: O zaman şöyle diyebilir miyiz? Yaşadıkların daha ağır basıyor düşüncelerinde.” Evet. Kesinlikle (K4-B).*
- *Bence onlar en azından nasıl deyim, iç bölgelerden daha ılımlı bakıyorlar çünkü hem konum yakınlığı falan daha yakın, kültürleri paylaştıklarını düşünüyoruz. Ben mesela Hatay’ın mesela yemek kültürü çok geniştir ve çok yakındır onlara. Yani bundan dolayı bu kadar zorluk çekmediklerini düşünüyorum. Ben oralarda (K14).*

4.1.2. Duygu

İnsani bir his olan duygu, yaşanılması kaçınılmaz bir olaydır. Bu durumda yaşanan olaylar ve olgular, duygularımıza doğal olarak şekil verebilir. Duygularda aynı şekilde yaşadığımız olaylar ve olgulara şekil verebilir (Damasio, 1999, s. 143). Tutum ölçeğinin alt başlıklarından biri olan duygu, bu anlamda bize mültecilere yönelik oluşan duygulardan yola çıkılarak katılımcıların tutumları hakkında kısmen fikir yürütebilmeyi sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu başlık, katılımcıların mültecilere karşı ne hissettiği ve mültecilerle doğrudan etkileşime geçmiş olanlarda bu duygunun yoğunluğunun ne şekilde olduğu ile ilgili olan kısımdır. Duygu yoğunluğu sıklıklara bakıldığında tüm katılımcılarda sık görülmekte ve bu duygunun içeriğini çoğunlukla üzüntü ve acıma oluşturmaktadır. Katılımcılara ne hissettikleri sorulduğunda tüm görüşmelerin ortalamasına göre genelde mültecilere yönelik daha olumlu bir şekilde yaklaştıkları görülmüştür. Bu noktada katılımcıların kendilerine dönmeleri ve duygularını test etmeleri nedeniyle daha empatik yaklaşarak olumlu bir seyir çizdikleri düşünülmektedir. Duygularla ilgili olarak bazı katılımcı beyanları örnek olarak verilmiştir (Bkz. K4, K13, K2, K1).

- *Özellikle dediğim gibi çocuklara biraz zaafım var. Bu benle ilgili değildir, her insanda vardır yani vicdan. Tabii çok zor şartlar altında kolay bir şey değil, o yaşta çocuklar... Üzülüyorum yani zor (K4).*

- *Ben üzüliyorum gerçekten üzüliyorum. Neye üzüliyorum ben? Allah kimseyi vatansız yapmasın çünkü orada vatanları olmadığı için doğru düzgün meslekleri yok, okula gidemiyorlar, oyun oynayamıyorlar. Her ne kadar da dediğimiz gibi iyi insan çıkıyor karşılına, bazılarında da kötü insan çıkıyor onlarda korkuyorlar, üzüliyorum, yani mülteci denilince aklıma merhamet duygusu geliyor ne yalan söyleyeyim. Onlar açısından düşündüğümde merhamet duygusu geliyor bana (K13).*
- *- Aaa şeyi fark ediyorsun hani bizim en ufak bir isteğimiz, benim en ufak bir isteğimle onun en ufak isteği arasında dağlar kadar fark var. Mesela ben birçok imkana sahibim ya da ne bileyim bir savaş görmemişim, okuluma gidebiliyorum, param var ama onların en temel şeyleri olmadığı için en ufak şey de bile hani insanı etkiliyor, aslında yani bir çocuğun okula gidememesi en büyük şey ya, ee nasıl desem... En büyük hüznü bence benim için(K2).*
- *Yazık, acıma. Açıkçası acıma, evet daha ağır basıyor. Şimdi acıma biraz da öfke var tabi kaynaklardan dolayı (K1).*

4.1.3. Davranış

Katılımcıların mültecilere yönelik düşüncelerini ve duygularını öğrendikten sonra tutumun diğer bir alt başlığı olan davranışlarda ise duygu ve düşüncenin somut hale ne şekilde döküldüğünü görebilmek için ve bu davranışların sorunların veya çözümlerin kaynağı olabileceği gerçeğinden yola çıkılarak duygu ve düşünceden hemen sonra "Mültecilere nasıl davranmalıyız?" olarak ve görüşme esnasında "Siz nasıl davranıyorsunuz?" şeklinde sorularla sorulmuştur.

Katılımcıların mültecilere yönelik davranışları genel olarak yardım etmek, hoşgörülü davranmak ve alışmış olmaktan ötürü herkes gibi davranmak şeklindedir. En çok ön plana çıkan davranış konuları arasında yine çocuğa yönelik iltimas gösterme ön plana çıkmıştır. Bu noktada bazı katılımcıların davranış konusunda çocukları büyüklerden ayırdıkları görülmüştür (Bkz. K1). Nasıl davrandıkları konusunda en çok ön plana çıkan bir diğer görüş, katılımcıların tercihlerini kötü davranmamadan yana kullandıkları şeklinde olmuştur (Bkz. K2). Yine katılımcılar yardım etmeye çalıştıklarını beyan etmişlerdir (Bkz. K3, K5). Son olarak katılımcıların yarısı ise az etkileşimde bulunduğunu ve erkeklere daha mesafeli davrandığını bildirmiştir (Bkz. K4).

- *Çocuğa ayrı gençlere ayrı. Ben gençlere soğuk davranırım. Ama bu altı yıl önce gelip sonradan genç olanlar değil 26-30 yaş arası. Ben soğuk davranırım onlara. Davranmaktan kasıt ben nasıl davrandığım konusundaysa... Ben 26-30 yaş arasına soğuk davranırım. Yani diğer küçük olanlara normal davranırım. Benim önyargım savaşa gidecek olanlara. Benim önyargım varsa bu yüzden var (K1).*
- *Hani ee bir kere daha öncede dedim Suriyeli seni anlamıyor senin de onu anlamam gerekiyor hani karşılıklı bir şey hani çok fazla düşman gözüyle bakılıyor ya da ne bilim kötü gözle bakmak bile aslında onları rahatsız edebilecek bir şey hani daha çok olumlu yaklaşmak lazım dertlerini dinlemeye yönelik bir şey olması lazım hani atıyorum hesap sormaktan çok ya da ne bilim dilencilik yapan birini terslemekten çok daha çok konuşmaya çalışarak dertlerini anlamak önemli (K2).*
- *Kişinin ihtiyacına bağlı belki karnı açtır yemek ismarlayabilirim. İşsizdir çevremde işçi arayan biri varsa iş ayarlayabilirim. Şöyle o anki süreç zarfında beş on dakika uğraşmayla yapılacak bir şeyse yaparım veya başka birine yönlendiririm. Ama uğraşmam gerekiyorsa uğraşmam (K3).*
- *Yolumu değiştirmedim açıkçası gülümsemişimdir etkileşime geçtim konuşmaya çalıştım konuştuğum kişi İngilizceyi çat pat konuşuyordu bende bildiğim kadarıyla İngilizce konuşmaya çalıştım falan Türkçe bilmiyordu tabelaları okuyamıyordu onlara yardım etmeye çalıştım ama bu benim iyi bir insan olduğumu gösterir mi hayır tabi ki (K5).*
- *Mümkün olduğunca davranmamaya, olabildiğince kendimi soyutlamaya çalışıyorum. Burada cinsiyetin önemi var. Genç yetişkin erkek ile yaşlı kadın, çocuk zaman gördüğüm zaman tabi farklı oluyor. Olumsuz bir olay yaşamamak için daha çok davranmamayı tercih ediyorum. Olumsuz bir şey hissettiğim kişilere biraz daha davranmamayı tercih ediyorum evet (K4).*

4.1.4. Düşünce, Duygu ve Davranış Bileşenlerinin Toplamı

Verilerin analizi esnasında, tutum temasının alt başlıkları olan düşünce, duygu ve davranış bileşenlerine araştırmacılar tarafından kodlar yerleştirilmiştir. Bu noktada bulguların çok boyutluluğu iyi anlaşılmalıdır. Ne kadar da ayrı olarak ele alınmış olsa da bu bileşenlerin birlikte anlam ifade ettiği görülmektedir. Literatürde de bu bileşenlerin bütünüyle birbirinden ayrılamayacağı yer almaktadır (Zan & Martino, 2007).

Bu noktada görüşmelerin seyri esnasında sırasıyla önce katılımcılara mülteci deyine akıllarına ne geldiği sorularaktan, daha konuşmaya hiç başlamadan önce direk bu kavrama yönelik algıları elde edilmeye çalışılmıştır. Daha sonra mülteciler hakkında ne düşündüklerini, ardından onlar hakkında ne hissettiklerini ve en sonda da nasıl davrandıklarını ya da davranılması gerektiğini düşündüklerini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Araştırmacılar tarafından genel olarak analiz edildiğinde görüşmelerin düşüncelerle ilgili olan kısmının göreceli olarak, duygularla ve davranışlarla ilgili olan kısımlarına göre daha olumsuz bir yapıda olduğu görülmüştür. Duygularla ilgili olan sorularda ise katılımcılar göreceli olarak diğer iki bileşene göre daha olumlu bir tavır sergilemişlerdir. Buna, katılımcıların "Ben onların yerinde olsaydım ne yapardım?" sorusunu hatırlamaları dolayısıyla empatik düşüncenin neden olduğu düşünülmektedir. Davranışla ilgili olan soruların sorulduğu kısımda ise yine göreceli olarak diğer iki kısma göre nötr bir havanın çizildiği görülmüştür. Araştırmacılar tarafından, katılımcıların davranış kısmında daha nötr olmasının nedeni olarak, bir kişiye bir davranış sergilemenin bir sorumluluk gerektirmesiyle alakalı olabileceği düşünülmüştür.

Bu başlıktaki analizde son olarak bir katılımcının tutumun hem duygu hem düşünce hem de davranış bileşenlerini içeren, bununla beraber mültecilere yönelik tutumumuzun nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiğiyle ilgili formül ve çıkarımlar bulunan bir görüş yer almaktadır (Bkz. K5-A, K5-B).

- *Bu mültecilere nerden baktığımıza göre değişir. Ben maddi sıkıntı yaşayan biri olsaydım iş sıkıntısı yaşayan biri olsaydım benim için ekonomik olumsuzluk daha ön planda olurdu ve ne kadar eğitim alırsam alayım bu içimde ki olumsuz duyguları mültecilere yansıtacaktım, bilinçsiz olarak. Ama ben şu an maddi sıkıntı yaşayan biri değilim, daha öğrenciyim ve bir eğitim alıyorum ve bu eğitimi de olabildiğince hakkıyla almaya çalışıyorum. Şu an kültürel zenginlik sağlamaları benim için daha ön planda (K5-A).*
- *İşte bu his konusu çok tehlikeli bir konu. Bir mülteciyi sadece görmem dahi farklılıklarından dolayı him ne ya bu dememe neden oluyor. Gerek dilleri gerek davranışları gerek görünüşleri Türk vatandaşlarından farklı yani, o farklılığa şahit olmam bir his olarak bende olumsuz bir şeyler uyandırıyor. Ama bu insan olmanın getirdiği bir şey. Daha doğrusu bu kültür içinde büyümenin getirdiği bir şey olarak düşünüyorum ve bunu aşabildiğimiz ölçüde insan olabileceğimizi düşünüyorum. Bu sadece Suriyelilere yönelik bir şey değil, bu Alman da gelse bunu hissederim çünkü benden farklılar yani, hayvanlarda dahi bu davranış varken bende bu davranışın olmasını normal karşılıyorum. Ama bunun bir ölçüsü var; bunu şiddete, eyleme ve nefret söylemlerine dökmeye başladığımız sürece, hoşgörülü davranabildiğimiz sürece bence bunun tehlikeli olmayacağını düşünüyorum çünkü bu engellenemez bir şey (K5-B).*

4.2. Mültecilerin Varlığının Doğurguları Temasından Elde Edilen Alt Başlıklar

Tablo 3. Mültecilerin Varlığının Doğurguları Temasından Elde Edilen Alt Başlıklar

Ekonomi/Sıklık	Kültürel-Toplumsal/Sıklık	Çözüm Önerisi/Sıklık
Ucuz işçi/12	Dil sorunu/14	Eğitim/14
İşsizlik/12	Uyum sorunu/12	Aile planlaması ile bilinçlendirme/10
Ekonomik yük/8	Tarih/geçmişteki farklılık/11	Çift taraflı oryantasyon/10
Ekonomik imtiyazlar/7	Çok eşlilik-yüksek doğum oranı/10	Ülkeye alımda kriter-kota koyma/7
Dilenci/6	Kültür çatışması/8	Kimlik verilmeli/7
Kaynak sınırlılığı/6	Rahat ve bağımsız yaşam tarzı/8	Psikolojik ve maddi destek/5
Kiralık ev/3	Kültürel zenginlik/6	Tercüman- Arapça levha/4
Vergi ödememe/2		İhtiyaç analizi/3
Çocuk işçiliği/2		

4.2.1. Ekonomi

Katılımcıların neredeyse hepsi ekonomi kavramı üzerinde yoğun bir şekilde yorum yapmıştır. Mültecilerin sayısının çok olmasından dolayı katılımcıların yarısı yapılan yardımların, bursların, imtiyazların fazla olduğunu ve ülke ekonomisine zarar verdiği düşünmektedir. Zira çok gelişmiş bir ülke olmaktan ziyade gelişmekte olan bir ülke konumunda olduğumuzdan dolayı bu harcamaların ülke ekonomisini etkileyebileceği görüşleri ön plana çıkmıştır. Bu harcamaların yapıldığı, ihtiyaç sahibi mültecilerin doğru tespitinin bu noktada önem kazandığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca mültecilerin ucuz iş gücü olarak kullanılması ve işsizliğin artması gibi sorunlar da katılımcıların dile getirdiği görüşlerdendir. Bu sorunların uzun vadede ekonomik anlamda bir çatışmaya yol açabileceği de görüşler arasındadır.

Katılımcıların ekonomi başlığı altında üzerinde en çok durduğu konu ucuz işçi ve işsizlik konusudur. Katılımcılar, mültecilerin olması gerekenden daha ucuz ücretlerle çalıştırılmasının, yerli işçiye zarar verdiğini pek çok kez belirtmişlerdir. Buna ek olarak daha ucuza çalıştırılan mültecilerin özel durumlarının kullanılarak suistimal edildiğini belirtmişlerdir (Bkz. K10, K11). Yine ekonomi başlığı altında üzerinde en çok durulan bir diğer konu, ekonomik yük konusudur. Bazı katılımcılar mültecilerin, zaten gelişmiş değil, gelişmekte olan bir ülke sıfatıyla Türkiye'ye büyük ekonomik yük oluşturduğunu düşünmektedir (Bkz. K12, K4). Ekonomik imtiyazlarla ilgili olarak rahatsızlığını dile getiren katılımcılar da bulunmaktadır (Bkz. K9, K1). Bunlara ek olarak dilenci, kaynak sınırlılığı, kiralık ev fiyatları, vergi ödememe ve çocuk işçiliği konuları ekonomi başlığı altında problem olarak bahsedilen konulardandır. Bu başlık altında ayrıca belirtilmelidir ki katılımcılar ekonomik olarak genel anlamda ülkeye yük olduklarını düşündüğünü belirtse de katılımcıların çoğu, Suriyeli mültecilerin varlığının ekonomik olarak kendilerini etkilemediklerini düşündüğünü belirtmiştir.

- *Türkiye'yi şu yönden olumsuz etkiliyor açıkça, Türkiye zaten genç nüfusa sahip ve işsizlik oranı da yüksek. Bir de mülteci gelince, bir de bizim o zeki işverenlerimiz var; insanları istismar etme konusunda çok iyiler, daha muhtaç oldukları için direkt onları alıp işe koyuyorlar. Özbeklere, Türkmenlere falan da bunu yapıyorlar, gel işte 800 liraya çalış mesela 1300'lük bir işse onlar da çalışıyor ve bizim diğer Türk genci de aç kalıyor. En kötü şey budur. Yoksa bolca üniversitemiz var açıkçası Bayburt'ta bile üniversitemiz var. Karşılıklı bir zarar verme var (K10).*
- *Aaa şu an işsizlik geldi aklıma maalesef. Bazı işverenler Suriyelileri daha ucuz bir şekilde çalıştırdıkları için onları bolca alıp Türk işçilere pek bir şey kalmıyor olabilir, işsizlik bir olumsuz... Yani ucuz çalıştırılmasına yani gerçekten çok çirkin bir şey öyle diyebilirim. Yani tabii ki çalıştırılсын bir şey demiyorum ama ucuz bir şekilde... (K11).*
- *Ekonomik anlamda etkilediklerini düşünüyorum, ekonomik anlamda bence mültecileri barındırmak devlet için ciddi bir yük olabilir çünkü çoğu çalışmıyor, kamplarda yaşıyorlar, çadır kentlerde falan. Onlara ayrıyeten devlet para vermek zorunda kalıyor. Onların yemeği, sağlık hizmetleri bu biraz devlete ekonomik yük getirebilir diye düşünüyorum. Devletsel boyutta bakarsak onun dışında kültürel etkisi de illa olacaktır. Sonuçta biz onlardan onlar bizden etkilenebilirler. Mesela bunu kıyafetlerde bile çok net görmeye başladık. İlk geldiklerinde tamamen farklıyken son zamanlarda bazıları Türklerle aynı giyinmeye başladı. Neredeyse aynı zamanda bizde de Suriyeli tarzı eşarp bağlamalar falan moda oldu. Onun dışında mesela ferace giyen kadın çok fazla yok iken son zamanlarda ferace popüler olmaya başladı. Öyle kültürel etkilenmeler de illa ki olacaktır sonuçta insan var işin içinde (K12).*
- *Ekonomik anlamda etkiliyor olabilir. Nüfus artıyor sürekli. Nüfusun artması bence her konuda sıkıntı demek yani. İşsizlik oranı artıyor. Kişi başına düşen milli gelir falan. Her anlamda sıkıntı nüfusun artması. Fazla artmış olması. Onlar da bizim gibi çoğalıyorlar ve daha da artıyor. Ekonomik anlamda bir sıkıntı oluyor olabilir Türkiye'de. Bunun dışında çok fazla bir arada yaşayan insanlar dışında Türkiye'yi etkilediğini düşünmüyorum (K4).*
- *Genel olarak baktığın zaman Türkiye'nin ekonomisine zarar veriyor bunlar ben öyle düşünüyorum mülteciler. Çünkü ÖSYM'nin hesabından çok yüklü miktarda para yatıyor bu insanlara YÖK'ün hesabından ayrıyeten, iş imkanını düşürüyorlar kendi vatandaşımız işsiz kalıyor. Aylık veriliyor bunlara mesela biliyorsundur, PTT'nin önünde vesairede baya kuyruk oluyor (K9).*

- *Benim hayatıma pek etkisi yok, ama şöyle deyim, kendi hayatımla ilgili olarak Suriyelilere verilen imtiyazlara yönelik sürekli bir serzenişim var (K1).*

4.2.2. Kültürel-toplumsal

Coğrafi olarak bakıldığında her ne kadar Türkiye ve Suriye yakın olsa bile katılımcıların görüşlerine göre; Suriye biraz daha Arap kültürüne yakın olmasından dolayı gerek toplum yapısı gerekse kültürel olarak farklılık oluşturmaktadır. Bu farklılıkların doğurgularının neler olabileceği sorulduğunda ise görüşler ağırlıklı olarak bu farklılıkların çatışmaya yol açabileceği, toplumların arasında yani Türk toplumu ve Suriye toplumunun uyumu arasında doğal olarak problemler çıkabileceği üzerinde durulmuştur.

Kültürel-toplumsal başlığının altında katılımcılar en çok dil problemi üzerinde durmuşlardır. Özellikle belirli bir yaşa gelmiş insanların dil öğrenmelerinin zorluğu ve bunun neden olduğu birtakım çatışmalar çokça vurgulanmıştır (Bkz. K1). Bununla beraber kültürel çatışma ve tarihteki farklılıkların da vurgulandığı uyum sorunu bu başlık altında üzerinde en çok durulan konulardan olmuştur. Hatta bir katılımcı bu farklılıkların çok küçük çocuklarda daha görüldüğünü vurgulamıştır (Bkz. K12-A). Kültürel ve toplumsal birçok bileşeni bulunan bu uyum sorununun, önyargıya (Bkz. K12-B), nüfus yoğunluğuyla beraber gelen çatışmalara (Bkz. K4-A) ve diğer türden çatışmalara ve sorunlara (Bkz. K1, K4-B, K6-A) neden olduğu çokça vurgulanmıştır. Yine bu başlık altında katılımcıların birçoğu çok eşliliğin ve yüksek doğum oranlarının sorun teşkil ettiğini belirtmiştir (Bkz. K4-C, K6-B). Katılımcılarımız, Suriyelilerin rahat ve bağımsız yaşam tarzları olduğundan da bahsetmişlerdir (Bkz. K3-A). Hatta bundan daha abartılı bir şekilde bahseden katılımcılar da olmuştur (Bkz. K9). Sayıları az olsa da suç oranlarının arttığını düşündüğünü belirten katılımcılar da olmuştur (Bkz. K3-B). Tüm bunların dışında katılımcıların altı tanesi Suriyeli mültecilerin varlığının ülkemize kültürel zenginlik kattığını düşündüğünü belirtmiştir (Bkz. K5-B).

- *Mesela şöyle bir şey var. Kültür çatışmasından ibaret mesela bir kültürü kendi kültürünün içine empoze etmek vardır. Yani kültürü öğrenirsin sisteme katılırsın. Mesela süt istemişti ama söylerken "sü" diyor, beş litre su getirmiştin sonradan ne demek istediğini anladım, sütmüş. Yani kültürü anlamıyor adamlar, dil öğrenemiyorlar, otuz yaşından sonra dil öğrenmek kadar zor bir şey yok (K1).*
- *Mutlaka ki bazen kardeşimden bile duyuyorum yani ben bazen siyah giydiğimde "İyi Suriyeli gibi olmuşsun" diyor bana, yani olabilirim Suriyeli gibi olabilirim falan diyorum, mesela çocuklar arasında bile bu kutuplaşma var (K12-A).*
- *Onlar mesela biz değer vermeyince kendi aralarında ilişki kuruyorlar Suriyeli, Suriyeli ile beraber ondan sonra Türklerle çok fazla iletişime geçmiyorlar, aslında çoğu insan sevebilecekleri insanken bu önyargılar yüzünden birbirlerinden uzaklaşıyorlar. Bu işleri biraz daha zorlaştırıyor. Kadınların sevmemesini de anlayabiliyorum gerçekten, o kadar çok erkek ikinci evliliğini yaptı ki neredeyse kadınların yarısının üzerine Suriyeli kuma geldi. Böyle bir durumda da kadına git sen Suriyeli kadınlara değer ver ya da iyi gözle bak demek, hani birazcık onların tepkilerini çeker diye düşünüyorum, sonuçta aldatılmış bir kadın (K12-B).*
- *Yaşananlar tam olarak yansıtılmıyor. Yani insanlar doğrudan etkileşime girmeden anlayamıyorlar. Dışardan da o kadar belli olmuyor Hatay'ın durumu ben memleketim olduğu için Hatay üzerinden konuşuyorum. Oradaki nüfus sorunu çok fazla, yollar her taraf çok kalabalık, insanlar bir süre sonra ben ev vermek istemiyorum, buraya iş yeri açmasını istemiyorum, komşu olmasını istemiyorum... Bu tarz sorunlar da çıkıyor. Kültür çatışması dediğimiz olay. Yani o da çok fazla sorun çıkarıyor (K4-A).*
- *Yani vergi verenle mülteci arasında bir çatışma oluyor, devletin bunu engellemesi lazım. Ya yardım kuruluşları yaparsın bunu ya da ülkedeki kişilere daha iyi anlatırsın bunlara eğitim verdiğini ya da zeki insanları alırsın ülkeneye, diğerlerini gönderirsin bu da bir kazanımdır. Zeki insanları almazsan hiçbir şeye yararı olmaz mültecilerin. O yüzde 1,5 yüzde 2'den bahsediyorum (K1).*
- *Dolaylı olarak zaten aynı yerde yaşadığımız için, yani en basit örneği olarak akşam belirli saatten sonra insan kendi memleketinde rahat rahat dışarıya çıkabilmeli. Bizdeki bu sorunlardan dolayı babam beni arar yediden sonra ben seni alayım ısrarla. Onlar bizim oralara yerleştiğinden beri*

bu şekilde. Çünkü o kadar kendi aramızda duyuyoruz ki, yok işte sözlü taciz orada kavga çıkmış oraya girme şöyle olmuş falan filan huzursuzluk çok fazla. İnsanlar tedirgin sürekli (K4-B).

- *Çok fazla sıkıntı oluşturuyor, sadece benim memleketim Antep'te olanlar değil. Mesela geçen gün ben hastaneye gittiğimde Suriyeli bir hastanın sırayı tanımayıp doğrudan içeri girmesi bu diğer Türk hastalarda da bir sıkıntı oluşturdu (K6-A).*
- *(Gülerek) Bir mülteci kavramına göre fazla. En azından 5 6 çocuğu var her ailenin gördüğüm kadarıyla. Yine emin olmamakla birlikte. Kalabalıklar yani. Bir mülteci çocuk yapmamalı değil asla böyle bir düşüncem yok ama içinde buldukları durumu düşününce dünyaya yeni bir çocuk getirmek o kadar kolay bir şey değil yani yetiştirmekle birlikte düşündüğümüzde. Yani bence bu da bilinçsiz bir davranış bence. Çok fazla çocuk yapmak (K4-C).*
- *Ha işte mültecilerle ilgili benim sıkıntım o. Çocuk doğurmak doğuralım bitsin tarzı bir şey değil. O çocuğun bakımı var ilgilenmesi var başka koşulları var lakin kendilerine bakıyorum mesela Antep'te kendisine bir yer bulduğumuz eleman gidiyor anında şey yapıyor. Bakıyoruz bir sene sonra çocuğu olmuş daha kendi karnını doyurmadan bir de o çocuğu açlığa mahkûm ediyor bu yanlış bir davranış, devletinde açıkçası önlem alması gerektiğini düşünüyorum (K6-B).*
- *Bunlar zevkine düşkün insanlar genel anlamda. Genelde gezmeyi çok seven insanlar bunlar. Çalışmayı seven kişiler değil. Geneli zevkine çok düşkün insanlar mesela yurttan nargile keyfi yapan insanlar vardı odasında. Yani en basit örneği bu. Bunlar zevkine düşkün insanlar. Çalışmayı sevmiyorlar. Bundan dolayı yardımlar yetersiz kalıyor olabilir. Benim kuzenim telefonda çalışıyordu bir ayda dört tane telefon değiştiriyormuş gelen Suriyelinin biri. Para yetmiyor olabilir yani (K3-A).*
- *Ben memleketimde artık gezerken rahat gezemiyorum. Onlardan biraz daha çekiniyorum. Onlar biraz daha adli korkuları olmadığı için rahat hareket edebiliyor. Birisini gelip rahat rahat dövabiliyorlar, gerekirse öldürebiliyorlar (K9).*
- *Suç oranı arttı. Ben Gaziantepliyim beş yıl öncesine bakarsak bizim suç oranımız acayip derecede arttı. Onun dışında laf atmadır tacizdir o tür olaylar arttı. İşsizlik arttı kiralar yükseldi (K3-B).*
- *Mülteciler benim hayatımı olumlu etkiliyor. Onların kültürleri yaşayış tarzı hakkında daha fazla bilgi sahibi olabiliyorum. Sonuçta Suriye'ye gitmedim ya da Arabistan'a gitmedim. Onların yaşayış biçimi davranış biçimi hakkında gözlem yaparak o kültür hakkında ipuçları elde edebiliyorum. Bir de bu mültecilere nerden baktığımızı göre değişir. Ben maddi sıkıntı yaşayan biri olsaydım, iş sıkıntısı yaşayan biri olsaydım, benim için ekonomik olumsuzluk daha ön planda olurdu ve ne kadar eğitim alırsam alayım bu içimde ki olumsuz duyguları mültecilere yansıtabaktım bilinçsiz olarak, ama ben şu an maddi sıkıntı yaşayan biri değilim, daha öğreneyim ve bir eğitim alıyorum ve bu eğitimi de olabildiğince hakkıyla almaya çalışıyorum. Şu an kültürel zenginlik sağlamaları benim için daha ön planda (K5-B).*

4.2.3. Çözüm önerisi

Görüşmelerin sonuna doğru, görüşleri alınan katılımcıların bahsettikleri sorunlara yönelik çözüm önerisinde bulunmaları istendiğinde katılımcılar önerilerinde aldıkları eğitimin de katkısı olduğunu ekleyerek birden çok öneri de bulunmuşlardır. Bu doğrultuda mültecilerin varlığının katılımcılara göre bazı doğurguları olmuştur ama çözümü olan problemler olduğunu ve bu problemleri iyileştirmek ve uygulanan politikaları da geliştirmek için önerilerini çoğunlukla problem olarak gördükleri konularda yapmışlardır. Örneğin; eğitim, kültürel çatışmayı azaltarak toplumlar arasında ki uyumu artıracak sosyal aktiviteler, aile planlaması ve çocuk eğitimi gibi çözümler önerilmiştir.

Katılımcıların çözüm önerisi olarak en çok eğitim, uyum ve planlamanın önemini üzerinde durdukları görülmüştür (Bkz. K7). Tüm katılımcılar bu süreç içerisinde eğitimin önemini dile getirmişlerdir. Eğitimin niteliğine yönelik beyanlarda ise en çok dil eğitiminin önemi ön plana çıkmıştır (Bkz. K3). Halihazırda birçok çocuk mültecinin okula gitmediğinin görüldüğüne yönelik beyanlar yer almıştır. Yine 14 katılımcının 10 tanesi aile planlaması ile ilgili bilinçlendirmenin yapılması gerektiğine inandığını söylemiştir. Bazı katılımcılarımız bu konuyu daha çarpıcı bir dille ifade etmiştir (Bkz. K10, K11). Katılımcılarımızın yine en çok üstüne durduğu konulardan birisi de mültecilerin oryantasyonun sağlanmasıdır. Yine verilmesi beklenen eğitimler bu oryantasyona dahil görülürken kültürel olarak etkileşimin sağlanmasına yönelik uygulamaların da yapılması gerektiğini öneren katılımcılarımız olmuştur (Bkz. K14). Kimlik kartı verilmesi gerekliliğine yönelik çözüm önerisi de yine en çok üzerinde

durulan konulardan olmuştur (Bkz. K6). Ülkeye yasal olarak giriş yapan herkesle birlikte; kaçak olarak giriş yapanlar varsa, onların da tespit edilerek kimliklendirilmesi gereği ön plana çıkmıştır. İhtiyaç analiziyle beraber psikolojik ve sosyal desteğin önemi de görüşmelerimiz de ön plana çıkmıştır (Bkz. K5). Halihazırda verilen hizmetlerin önemli ölçüde yeterli ve değerli olduğunu vurgulayan katılımcılarımız da olmuştur (Bkz. K12).

- *Ekstra mesela ilk başta o eğitimleri verirdim, yani bir anda hoba hayatımıza girip de sorunlarla karşılaştıktan sonra değil de karşılaşmadan önce bunu öngörebilmeliyiz. Bu insanlara ne olacak? Bu ülkede konumu ne? Ya da bizim ülkemizdekilerin konumu ne olacak? Bunun bilinci bir oluşturulmalıydı, daha sonra onlara ayıracağımız hani giderler çok fazla demiştik, yani bu giderler kontrol altında tutulmalı ve sadece bu bizim ülkemizin sorunu değil. Yani dünyada bu sorun gündeme geldi ve sanki sadece biz üstlenmişiz gibi bir duruma girdik evet. Osmanlı'dan gelen bir kültür anlayışı var ve hani çok kültürlü bir yapımız var, yardım etme durumumuz var ama bu da birazcık planlı yapılmalıydı. Bu giderler ayarlanmalıydı, ben öyle yapardım açıkçası (K7).*
- *Şöyle bir şey yapılabilir aslında. Dil sorunu çözüldünce bizim kendi halkımızın içerisinde de okuyabilirler. Hani ayırıştırmanın bir anlamı yok bence. Küçüklükten adapte edilebilir. Yetişkin bir insana uyum sağlatamazsın. Bir şeyler oluşmuştur. Ama küçük bir çocuğu eğitebilirsin. Ben dil sorunundan dolayı birazcık çekimser kaldım. Küçük bir çocuğu dil sorununu da çözebilirsin Türkçe eğitim verebilirsin ondan sonra herhangi bir sorun olacağını düşünmüyorum (K3).*
- *Kesinlikle bu konuda bir eğitim verilmeli. İlk verilecek eğitim konusu bu olmalı. İtalya'da mıydı orada da hemen mülteci aldıkları gibi direkt Avrupa'da bu eğitim veriliyor. Adam savaştan çıkmış mesela karısı çocuğu annesi var. 6 yaşında bir çocuk var 4 yaşında bir çocuk var 2 yaşında bir çocuk var bir de bir tane bebek var zaten savaş 5 yıldır sürüyor zaten bir de o altıdan sonra ne gerek vardı üç tane daha o savaşın içinde yaptın yani (K10).*
- *Özellikle de yani bunla ilgili de bir eğitim verilmesi gerekiyor, yani zaten bir zorluk içerisindeyiz ve bir çocuğa bile verebileceğiniz destek ne kadar ki? Siz 3-5 çocuk yapıyorsunuz ki diye düşünüyorum. Bunla ilgili de bir buna ne deniyordu... Aile planlaması eğitimi de verilmeli (K11).*
- *Etkileşime girmeleri için bir teşvikte bulunmalı mesela şey falan yapılabilir, onların kültürünü tanıtacakları bir ortam oluşturulabilir. Nasıl diyeyim, kermes panayır havasında hem kendi tatlarını sergileyebilecekleri... Hatırlıyor musunuz bilmiyorum, burada ilk dönem olmuştü böyle bir şey, çadırlar kurulmuştu girişte ve herkes kendi kültüründen eşyaları göstermişti, tanıtıyordu orada bu tarz şeyler yapılabilir bence ya etkileşime girmek için (K14).*
- *Kimlik kartları verilmeli. Kimlik kartı olmayan insanlar belirlenmeli. Hem kartı olmayanlara hem de kart verilecek insanlara belli kriterlerden bahsedilmeli. Şunu yapamazsınız, şöyle yapılmalı tarzı ondan sonra zaten diğer şikâyet ettiğimiz uygulamanın önüne geçebiliriz (K6).*
- *İlk başta ihtiyaç analizi yapılmalı yani çok fazla insan geldi ve o insanların ihtiyaçları birbirinden çok farklı ve bu farklılıklar göz ardı edildiği için herkese standart bir yardım yapılıyor. Bu kimine yeterli, kimine yetersiz. İhtiyaca göre yardım yapıldığı ölçüde daha iyi olabilir, bir ekip kurulup Hatay'a gönderilebilir bir psikolog, bir sosyal hizmet grubu bir alan çalışması yaparak bu ihtiyaçları tespit edebilirsin (K5).*
- *Açıkçası yaşadığım yerde ben mültecilere yönelik politikaların çok iyi olduğunu düşünüyorum. Çünkü gerçekten onlara eğitim alanında, sağlık alanında ondan sonra yardım alanları da çok iyi, ben öyle düşünüyorum en azından, ben bundan daha fazlasını yapar mıydım, yapamazdım bazen ben bile duyunca, okuyunca şaşırıyorum hatta gerçekten böyle mi yapmışlar diye. Hatta şey okumuştum haberlerde Cerablus'u gösterdiklerinde, o kadar şaşırmıştım ki sanki Suriye'nin bir kenti değil de Türkiye'nin bir parçasıymış gibi geldi bana, böyle şehir planlaması, düzenlenmesi yapılmış yıkık binalar ortadan kaldırılmış yeni binalar yapılıyor, mesela açıkçası verilen hizmetlerin çok kaliteli olduğunu düşünüyorum mültecilere (K12).*

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada ilk başta kişilerin mülteci kavramına yönelik algılarını anlamak amacıyla akıllarına gelen ilk beş kelime sorulmuştur. Sonuç olarak en çok yoksulluk, savaş ve Suriyeli kavramları ön plana çıkmıştır. Ardından "Mülteci deyince aklınıza ne geliyor?" sorusu çerçevesinde ortaya ortak bir tanım çıkmıştır. Bu tanım "Savaştan veya herhangi bir sebepten dolayı ülkesinde yaşama hakkı elinden

alınmış ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için güvenilir başka ülkeye geçici olarak yasal olan/olmayan yollarla göç eden mağdur insanlar.” şeklindedir. Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı tanımına göre de mülteci “ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir (Akt. Ünal, 2014). Ulaşılan tanım bu tanımla uyumdadır.

Araştırma sonucunda iki temel tema altında altı tane alt başlık yer almaktadır. “Tutum” teması altında duygu, düşünce, davranış gibi alt başlıklar yer alırken; “mültecilerin varlığının doğurguları” teması altında ekonomi, kültür ve çözüm önerileri alt başlıkları yer almıştır.

Tutumun alt başlıkları açısından bakılacak olursa, duygu alt başlığında acıma ve üzüntü duyguları ön plana çıkmıştır. Düşünce alt başlığında ise bütün katılımcılarda çocuklara karşı olumlu tutumlar ön plana çıkmıştır. Ayrıca katılımcılar daha çok bu alt başlıkta mültecilerin yardıma muhtaç olduğunu bildirmiş ve dil bilmemeleriyle birlikte fazla çocuk sahibi olmalarına olan tepkilerini dile getirmişlerdir. Davranış alt başlığına bakacak olursak çocuklara iltimas göstermemize yönelik ifadeler ile birlikte kötü bir davranışta bulunmamamız, yardım etmemiz ve hoşgörülü davranmamız gerekliliğiyle ilgili ifadeler ön plana çıkmıştır. Bununla beraber yine bu alt başlıkta katılımcılar mültecilerle az etkileşimde bulunmayı tercih ettiğini ve mülteci erkeklere daha mesafeli davrandığı bildirmiştir. Özellikle mültecilerin yoğunlukta olduğu Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa da yaşayan katılımcıların tepkileri doğan etkileşimin kaçınılmaz olmasından dolayı biraz daha fazla mesafeli olma eğiliminde ve mültecilere yönelik yargıların biraz daha sert olduğu görülmüştür. Fakat yine de “Nasıl davranmalıyız?” sorusuna verilen cevaplardan yola çıkılarak katılımcıların mültecilerin zor durumda olduğunu düşünüp onlara el uzatma eğiliminde oldukları, yardım isteyene yardımcı oldukları görülmüştür. Ayrıca çalışmamızın bu konuda tutumun bileşenleri üzerinden ele alınmış ilk nitel çalışma olduğu söylenebilir.

Mültecilerin varlığının doğurguları açısından bakılacak olursa, ekonomi alt başlığında mültecilerin ucuz işçi problemine yol açtığı, işsizliğe neden olduğu, ekonomik yük oluşturduğu ön plana çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların bazıları ekonomik imtiyazlardan, dilencilerden ve kaynak sınırlılığına yol açmalarından oluşan rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Yine de katılımcıların çoğu mültecilerin varlığının ekonomik olarak kendilerini bireysel anlamda etkilemediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Topkaya ve Akdağ (2016) çalışmasında da katılımcıların benzer ekonomik problemlerden bahsettikleri görülmüştür. Kültürel-toplumsal alt başlığı altında katılımcılar en çok dil sorunundan, uyum sorunundan, tarih ve geçmişteki farklılıklardan, çok eşlilik ve yüksek doğum oranlarından ve kültür çatışmasından bahsetmişlerdir. Ayrıca katılımcılar mültecilerin rahat ve bağımsız yaşam tarzları olduğunu bildirmiştir. Mültecilerin kültürel zenginlik oluşturduğunu bahsedenler bulunmakla birlikte sayısı daha azdır. Çözüm önerisi alt başlığında ise katılımcılar en çok eğitimin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Bununla beraber aile planlaması ve bilinçlendirmenin gerekliliği ile çift taraflı oryantasyonun önemini vurgulamışlardır. Ayrıca ülkeye alımda kriterler olması gerekliliği de ön plana çıkmıştır. Katılımcılar mültecilerin yasal yollarla kayıt altında tutulmasının, psikolojik ve maddi destek verilmesinin önemini de dile getirmişlerdir. Çalışmayı destekler nitelikte Tunç’un (2015) yaptığı çalışmada Suriyeli mültecilerin ekonomik toplumsal etkilerinin olduğunu belirtirken bu başlıkların altında eğitim, istihdam, dil, kültür gibi faktörlerden bahsetmiştir. Birdal’ın (2016) yürüttüğü bir çalışmada ise Türk halkının Suriyeli vatandaşlarla birlikte yaşamak istemedikleri, bunun temelinde ise resmi olarak kayıta olmayan ucuz iş gücü, güvenlik tehdidi kavramlarının yattığı vurgulamıştır (Akt. Çömez Polat ve Kaya, 2017). Bu noktada Çarmıklı (2015), Suriye ve Türk vatandaşlarının uyum sürecinin eğitim, hukuk, kamusal politikalarla desteklenebileceğini belirtmiştir.

Bu ayrımlar sonucunda doğrudan ve dolaylı yoldan etkileşime geçen katılımcıların düşüncelerinde etkileşim türünden dolayı farklılaşmanın olduğu gözlemlenmiştir. Doğrudan etkileşim içerisinde olan katılımcıların dolaylı olarak etkileşim içerisinde olan katılımcılardan daha olumsuz görüşlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Doğrudan etkileşim içerisinde olan katılımcılar, genelde görüşlerinde çevrenin etkisinin daha yoğun olduğundan bahsederken; doğrudan etkileşimde bulunmayan katılımcılar, daha çok görüşlerinde eğitimlerinin etkili olduğundan bahsetmiştir. Pettigrew’in (1998) bahsettiği Toplumsal Temas Hipotezi’ne göre bazı gruplar arasında etkileşim olmaması ve ayrışma olması nedeniyle önyargı varsa, grup üyelerin arasında etkileşim sağlanarak önyargı azaltılabilir.

Çalışmamızda mültecilerle doğrudan etkileşimde bulunan katılımcıların daha olumsuz görüşler beyan etmesi bu bulguya bir çelişki gibi görünebilir. Ancak mültecilerle yerli halk arasında sağlanan etkileşimde ekonomik ve sosyal problemlerin ön planda olması önyargıyı arttırıyor gibi görünmektedir. Bu noktada mevcut mülteci sayısı da önemli bir değişken gibi görünmektedir. Bununla birlikte çalışmamızın literatüre katkısı olarak katılımcıları doğrudan ve dolaylı yoldan etkileşime geçmiş olarak ayırmak sonuçları daha açıklanır kılmıştır.

Sonuç olarak küresel gelişmelerin ve bulunduğu coğrafyanın bir sonucu olarak Türkiye'ye 4 milyondan fazla Suriyeli iltica etmiştir (Çetin ve Uzman, 2012). Türkiye'nin yaşadığı ve gelecekte yaşayacağı göç hareketlerinden dolayı önlemler alınması gerekmektedir. BBC (2018) haberine göre Birleşmiş Milletler (BM), Suriye ordusu ve müttefiklerinin İdlib vilayetinde yürüttüğü harekâtın büyük bir mülteci dalgasına yol açabileceği uyarısında bulunmuştur. 2.5 Milyon ve daha nicesinin gidecekleri başka yön kalmamasından dolayı ülkemize akın etmesi ihtimali kaçınılmaz bir gerçektir. Bu noktada özellikle ekonomik ve sosyal her türlü konuyu düzene sokacak (Boyras, 2015) ve mültecilerin yasal yollardan kayıt altında kalmasını sağlayacak her türlü önlemin alınması gerekmektedir. Uygulanacak bu politikaların insan onuruna yakışır bir şekilde uygulanarak Suriyeli mültecilerin uyum sürecinin daha sancısız bir şekilde olması sağlanmalıdır (Buz, 2008; Akt: Topkaya ve Akdağ, 2016). Araştırmamızda birçok katılımcının da mültecilerin geri dönmeyeceğini düşündüğü göz önünde bulundurulursa, bu uyum süreci daha önemli bir hale gelmektedir. Örneğin Katılımcı 3 geri dönüp dönmeyecekleri ile ilgili soruya şöyle cevap vermiştir: *"Hayır. Kesinlikle düşünmüyorum. Çok az bir kısmı geri dönecektir. Bunlarla konuştuğumuz zaman gideceklerini söylemiyorlar. Çünkü benim burada işim gücüm var ben niye gideyim diyor. Evim yıkıldı, evim işim yok diyor. Zaten son bir, iki yıldır yapılan Suriye'nin kuzeyi az çok temizlendi giden kişi sayısı çok az buradaki nüfusa bakarsak."*

6. SINIRLILIK VE ÖNERİLER

İlgili çalışma yapıldığı bağlam ve zaman ile sınırlıdır. Ayrıca örneklemin sadece üniversite öğrencilerinden oluşması bahsedilebilecek sınırlılıklar arasında yer alabilir. Bunlarla beraber araştırmacılar, görüşmenin seyri sırasında; ne kadar da nötr ve yönlendirici olmayan, hızlandırıcı sorular sormaya çalışsa da katılımcıların cevapları az da olsa yönlendirilmiş olabilir. Gelecek çalışmalar açısından öneriler verilecek olursa çalışmanın her yaşta her kesimden insanlarla çalışılması, farklı bağlamların göz önünde bulundurulması ilgili çalışmalara zenginlik katacaktır. Sadece tek bir tarafın bakış açısını kapsamasından daha çok karşılıklı bakış açılarının incelenmesi bu tür çalışmalar için verilebilecek en iyi öneriler arasında olacaktır. Bu alanlarda nitel ve nicel araştırmaların arttırılması da önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- BENHABİB, S. (2006). Ötekilerin Hakları-Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar (Çev. B. Akkıyal), İstanbul: İletişim Yayınları.
- BOYRAZ, Z. (2015). "Türkiye'de göçmen sorununa örnek Suriyeli mülteciler" Zeitschriftfürdie Welt der Türken/Journal of World of Turks, 7(2): 35-58.
- CASTLES, S. & Miller M. (2008). Göçler Çağı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ÇARMIKLI, E. Ö. (2015). "Misafirperverliğin Sınırları: Yeni Sorunların Başlangıcı" TUSİAD Görüş Dergisi, (88): 20-33.
- ÇETİN, A. & UZMAN, N. (2012). "Sığınmacılar çerçevesinde Suriye-Türkiye ilişkilerine bir bakış" Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi, 1(1): 3-18.
- ÇÖMEZ POLAT, F. & KAYA, E. (2017). "Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye'de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar" Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1): 38-48.
- DAMASİO, A. R. (1999). Descartes'in Yanılgısı (Çev. B. Atlamaz), İstanbul: Varlık Yayınları.
- DEMİR, O. Ö. & ERDAL, H. (2012). "Yasa dışı göç ile ilgili kavramların doğru anlaşılması sorunu ve yazılı basında çıkan haberler üzerine bir inceleme" Polis Bilimleri Dergisi, 12(1): 29-54.
- GÖKER G. & KESKİN S. (2015). "Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili" İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (41): 229-256.

- İÇDUYGU, A. (2006). Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları. İstanbul: TÜSİAD-T/2006-12/427.
- LEDER, G. C. (1992). Mathematics and gender: Changing perspectives. (Ed. D. A. Grouws), Handbook of research on mathematics teaching and learning: A project of the National Council of Teachers of Mathematics, ss. 597-622, New York, NY, England: Macmillan Publishing Co, Inc.
- PETTİGREW, T. (1998) "Inter-group Contact Theory" Annual Review of Psychology, (49): 65-85.
- SOMERSAN, S. (2004). Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TUNÇ, A. Ş. (2015). "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme" Tesam Akademi Dergisi, 2(2): 29-53.
- TOPKAYA Y. & AKDAĞ H. (2016). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği)" Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1): 767-786.
- ÜNAL, S. (2014). "Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi" Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 6(3): 65-89.
- YILDIRIM, A., & ŞİMŞEK, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- ZAN, R., & Dİ MARTİNO, P. (2007). "Attitude toward Mathematics: Overcoming the Positive/negative Dichotomy" The Montana Mathematics Enthusiast, (3): 157-168.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.bbc.com/turkce/44437879>, (Erişim Tarihi: 11.09.2018)

http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights, (Erişim Tarihi: 11.09.2018)

EK (A)

Demografik Bilgi Formu

Cinsiyet:

Yaş:

Üniversite:

Bölüm:

Doğrudan ya da dolaylı olarak Suriyeli mültecilerle etkileşime geçtiniz mi?.....

EK(B)

Araştırma Sorusu:

Türkiye 'de yaşayan mültecilerle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki içinde olan üniversite öğrencilerinin bu insanlara yönelik görüşleri ve algıları nasıldır?

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Tarih ve saat (başlangıç-bitiş)_____ Görüşmeci_____

Giriş

Merhabalar. Ben Üniversite öğrencilerinin göçmenlere ve mültecilere yönelik görüşlerini anlamak amacıyla bir araştırma yürütüyorum. Bu görüşmede amacım üniversite öğrencilerinin geçici koruma statüsündeki yabancılara yönelik algı ve görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin görüşlerinin daha iyi anlaşılacağına umut ediyorum. Bu nedenle sizin mültecilere yönelik görüşlerinizi öğrenmek istiyorum.

- Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacıların dışında kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.

- Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- Görüşmeyi izin verirsiniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?
- Yaklaşık yarım saat süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme soruları

- Mülteci deyince aklına ne geliyor?
- Aklına gelen ilk 5 kelimeyi söyler misin?
- Daha önce doğrudan ya da dolaylı olarak mültecilerle etkileşime girdin mi?

Düşünce

- Mülteciler hakkında ne düşünüyorsun?
- Mültecilerin hayatını ne yönde(olumlu-olumsuz), nasıl etkilediğini düşünüyorsun?
- Mültecilerin Türkiye'yi nasıl etkilediğini düşünüyorsun? Neden böyle etkilediğini düşünüyorsun?

Duygu

- Mülteciler hakkında ne hissediyorsun?
- Bir mülteci görmek sende ne tür hisler uyandırıyor?

Davranış

- Sence mültecilere nasıl davranmalıyız?
- Sence ülkemiz mültecilere yönelik ne yapmalı? Ne tür politikalar uygulamalı?

EK(C)

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu araştırma, Dr. Ahmet Yıldırım danışmanlığında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi *Psikoloji Bölümü öğrencileri* Ayşe Aslan, Hüseyin Zahid Cambaz ve Seher Karasu tarafından Nitel Araştırma ve Analiz dersi kapsamında yürütülmektedir. Bu çalışma üniversite öğrencilerinin göçmenlere yönelik algı ve düşüncelerini incelemektedir. Bu araştırma tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma herhangi bir açıdan risk durumu içermemektedir. Araştırmanın sağlıklı bir sonuç verebilmesi için bütün soruları eksiksiz cevaplamanızı rica ederiz. Çalışma ses kaydı almayı gerektirmektedir. Dilediğiniz zaman çalışmadan ayrılabilirsiniz. Araştırma ile ilgili bütün kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır, ancak veriler yayın amaçlı kullanılacaktır. Araştırma ile ilgili bütün sorularınız tarafımızca cevaplandırılacaktır. Gerekli görüldüğü durumlarda aşağıda verilecek iletişim yollarından bizlere ulaşabilirsiniz.

Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma Yürütücüleri Adına İletişim: Hüseyin Zahid Cambaz

E-posta: zahidcambaz@gmail.com

Yukarıda belirtilenleri okudum, anladım, kabul ediyorum.

Adı-soyadı:

İmza:

Tarih: